

1 MEI 1927.

AFLEVERING 1.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THJSSE.

REDACTIE:

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr. JAC. P. THJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

Dr. JAC. P. THJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER HALFJAAR f 3.25.

DE OMSTREKEN VAN ENSCHEDE.

I. NAAR 'T KROMHOF EN OMGEVING.

DEN waren natuurvriend is 't altijd een vreugde te vernemen, dat weer een stuk natuurschoon aan de handen van de ontginners is ontglipt, ook al ligt dat terrein nu niet juist in zijn onmiddellijke nabijheid. Maar deze vreugde wordt soms plotseling verstoord door de gedachte: „Wat zal 't lot zijn van de terreinen in onze eigen omgeving, waaraan de ontginning reeds „knabbelt”, en die toch ook niet verdwijnen mogen?”

Zij, die Enschede's omstreken kennen, zullen moeten toegeven, dat, nu 't nog mogelijk is, er iets gedaan moet worden om 't behoud van die terreinen, 'k durf met een gerust hart ze natuurmonumenten noemen, te verzekeren.

En om hen, die niet zoo gelukkig zijn, op te wekken tot een kennismaking met onze streek, en hen op deze wijze tot medestrijders te maken voor dit schoone doel, volgen hier eenige vluchtige beschrijvingen, die misschien bij een eventueel bezoek van dienst kunnen zijn.

Om den eersten keer maar eens dicht bij honk te blijven, stel ik U voor een wandeling te maken naar 't Kromhof en omgeving, gedurende welk tochtje er

gelegenheid te over zal zijn, U te wijzen op het merkwaardige, dat op botanisch, ornithologisch en mycologisch gebied te zien zal zijn in verschillende jaargetijden.

't Beginpunt van onze excursie ligt aan den rand der stad. In plaats van onmiddellijk op stap te gaan, zullen we hier gedurende een poosje de omgeving nauwkeurig opnemen, want belangrijk en interessant is het complex tuinen hier voor den vogelvriend.

Zie, daar in dat hulstheggetje verdwijnt een vogeltje met iets in den bek.

Waar de Fluitter woont.

't Lijkt wel iets op een tijftjaf, wat 't ook werkelijk is. Bekijk 't nestje maar, dat grootendeels uit half-vergane, droge bladeren van den populier is vervaardigd. Aan dezen drukken weg zit 't wel een beetje gevaarlijk, maar laat ons 't beste hopen. Broedde daar aan den overkant verleden jaar in dat struikgewas, waar nu die vink op dien tak zoo heerlijk slaat, niet een nachtegaal? Toen ging alles toch ook goed! De jongen werden voorspoedig groot, en het eenige gevaar, dat ze na 't uitvliegen liepen, was te worden overreden door tram of auto. Eens moest een liefderijke hand ze van de tramrails verwijderen!

Voor het vlieggat van het nestkastje aan dien treurbeuk hangt een koolzwart vogeltje met witte spiegelvlekken, een oud mannetje van den zwartgrauwen vliegenvanger. Zijn

bit, bit, bit, heeft nog geen eenigszins grijzer wijfje gelokt, maar dat komt nog wel, net zoo goed als 't vorige jaar. Toen was 't wat prettig wonen daar en nog wel in 't gezelschap van den deftig-zwarten merel, die geen betere nestplaats meende te kunnen vinden dan juist op het deksel van jouw kastje. Maar zorg, dat de mannetjes uit de omgeving, en 't zijn er vele dit jaar, je je eigendom niet ontfutselen. Van dien goeden lobbes van een groenvink, die daar in dien eschdoorn weer stellig zijn nest gaat bouwen, en van 't bastaardnachttegaaltje, dat daar zoo vroolijk zingt in dien conifeer, zul je geen last hebben.

Een wagen van de electrische tram houdt snepend-knarsend stil, en verstoort ons genot. We zullen onze waarnemingen nu maar voortzetten op 't Wooldrik. Een publiek pad geeft ons gelegenheid kennis te maken met den prachtige aanleg niet alleen, maar stelt tevens deze schatkamer van ornithologisch genot voor ons open.

Zie, daar in die zware iepen toonen een paar pimpelmeezen, dat ze 't wintervoer wel waard zijn geweest. Bengelend aan de dunne takjes wordt ieder takje gezuiverd, en onverpoosd zullen ze dit nuttige werk blijven voortzetten, zoolang geen verdacht geluid hen stoort.

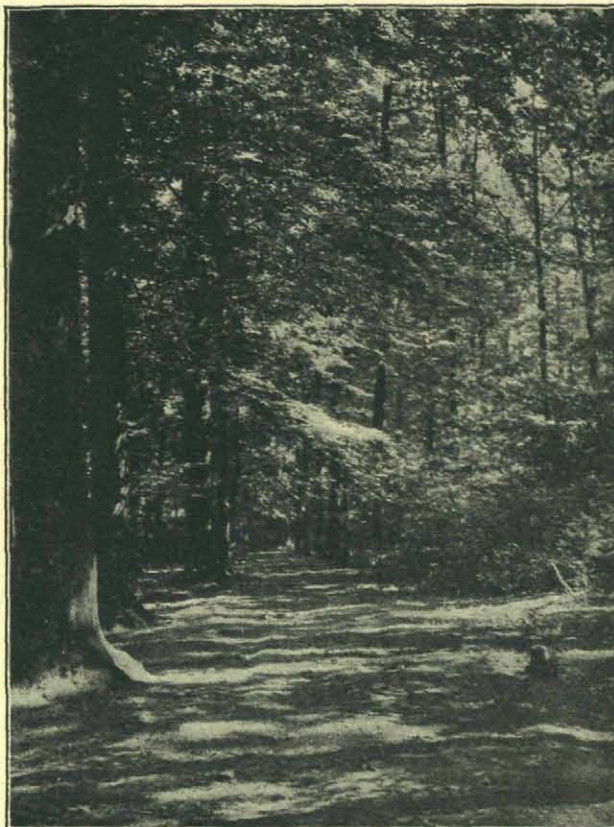
In de verte klinkt „'t schiet-in-'t vuur" van een koolmees, terwijl een paartje staartmeezen in dat eikje onder 't geroep van tsrie..., tsrie tusschen de takken elkaar achtervolgt.

Let op, of 't nestkastje bij dat rustieke bruggetje ook al weer uitgekozen is door een zwartgrauwtje. Al meerdere jaren achtereen heeft een paartje, van die aardige vogeltjes 't in gebruik.

Ja, daar klinkt zijn witu, witu, ... al van zijn vroegere, vaste rustplaatsje op de brugleuning. Vroeger zal hij wel in 't nestkastje aan den lariks bij de tuinmanswoning gehuisd hebben, maar toen de boom verdween, moest een nieuw tehuis gezocht worden.

Gezellig had 't vogeltje het op zijn oude plaatsje wel. De winterkoning liet zijn liedje schallen bij de meidoorn, waar in de klimopstengels zijn nestje zoo goed verborgen zat. De roodborst had daar zijn vaste plaatsje op den tak van een beuk, van waar hij de zinkende zon zijn teederen groet toezong, terwijl de kauwtjes, in de holle beuken nestelend, met hun opgewekt gebabbel de omgeving mede hielpen verlevendigen.

Daar steekt zoo'n rakker zijn zwartgrijzen kop met de slimme oogjes uit een van de vele nestholten. We zullen den eigenaar van deze bezitting maar geen karakterbeschrijving van je geven, want... dan was 't misschien gedaan met

Het Inktzwammenlaantje.

jelui, maar ook met 't genot, dat we smaken bij 't zien van jelui zweefvluchten en 't hooren van jelui rumoerig ka, ka! —

Jelui aantal is ook nog niet zoo groot, dat voor den klever geen woning meer over is, want dat zou ons terdege spijten.

Zit hij daar niet, onze blauwspecht? Ja, jongen, smul jij maar van dat beukenootje, of dien hazelnoot, waarop je zoo onbarmhartig loshakt. Van den winter

is 't niet altijd vetpot geweest, ofschoon er bij en in de kippenloop van de boerderij nog altijd wel een hapje te vinden was, en ook achter den bast van die vermolmde eiketakken nog wel een vette larve zal hebben gezeten.

Srrrrt, srrrrt.... srrrrt, een paar groote lijsters, van die vogels, wier aantal zich hier tot ons groot genoeg gaandeweg uitbreidt. Jelui haalden gisteren je kostje op van de weide bij het hockeyveld. Waar wonen jelui nu eigenlijk? In die dichte accaciaheg of in de klimop rondom dien zwaren eik, die zooveel vogelgeheimen kent en trouw bewaart? Gelukkig, dat je je nog niet bezondigt aan 't rooven van aardbeien. Je familieleden, de merels, hebben 't bij den tuinman al heel erg verbruid. En we moeten toegeven, ze maken

Geschubde Inktzwam. *Coprinus comatus*.

't soms wel een beetje te erg! Laat jelui ons maar vaak genieten van je volle, heerlijke geluid!

Van hier is de Esch in eenige minuten te bereiken. Vanaf 't hoogste punt overzien we de groote, eenigszins hellende vlakte, met bijna uitsluitend roggevelden. Hoe schitterend is 't tafereel, wanneer de bloeiende rogge golft in den wind en 't stuifmeel in dichte wolken wordt voortgedreven, maar ook, wanneer 't veld een zee is van goudgeel graan, de halmen buigend onder den last der

zware aren. Dit is het terrein der veldleeuweriken, dat ze slechts met een paar paapjes en boschrietzangers behoeven te deelen. Hun geluid vervult dan ook op zonnige dagen gedurende uren lang de lucht.

Toch vindt menigeen het geluid van den boomleeuwerik, die daar als een vleermuis fladderend, in de lucht hangt, heerlijker en melodieuzer. Bij den veldleeuwerik de levensvreugde zich uitend in schallende, soms scherpe tonen, bij den boomleeuwerik in een zoet, week geluid, en toch ver dragend.

Als we ons niet al te zeer vergissen, vliegen daar een paar gewone tapuiten. Op den trek vallen ze hier gewoonlijk neer, maar broeden doen ze hier niet. Het terrein is beter geschikt voor hun familieleden, de paapjes, die we elk jaar kunnen aantreffen op het hek langs dat weijtje. Hoe vaak hebben wij ze ook verleden jaar niet zien wegduiken in dat wallekantje, waar hun nestje veilig verborgen lag.

Nu nog eenige minuten, en 't doel van onzen tocht, het Kromhof en omgeving, is bereikt. 't Eerste gedeelte is een wildernis met hoog opgeschoten, forsche hulststruiken, haast boompjes. In een van die lagere struikjes, vlak aan den wegkant, had verleden jaar een staartmeesje zijn kunstig nest gemaakt. Maar al zijn moeite was vergeefs geweest.

In de wildernis zelf sloeg toen de nachtegaal, hamerde het tjiftjafje en zong de grasmusch. Lijster en merel vinden hier nestplaatsen te over, winterkoning en bastaardnachttegaal eveneens. De fluitscherp voelt zich hier, dicht bij de beuken, uitstekend thuis, en al 3 jaar achtereenvolgens hebben we in dit boschje een zwartkopgrasmusch kunnen beluisteren, die in zijn lied het signaal tju-tju-tju invlocht! We hopen dit jaar weer kennis met dit aardige zangertje te maken.

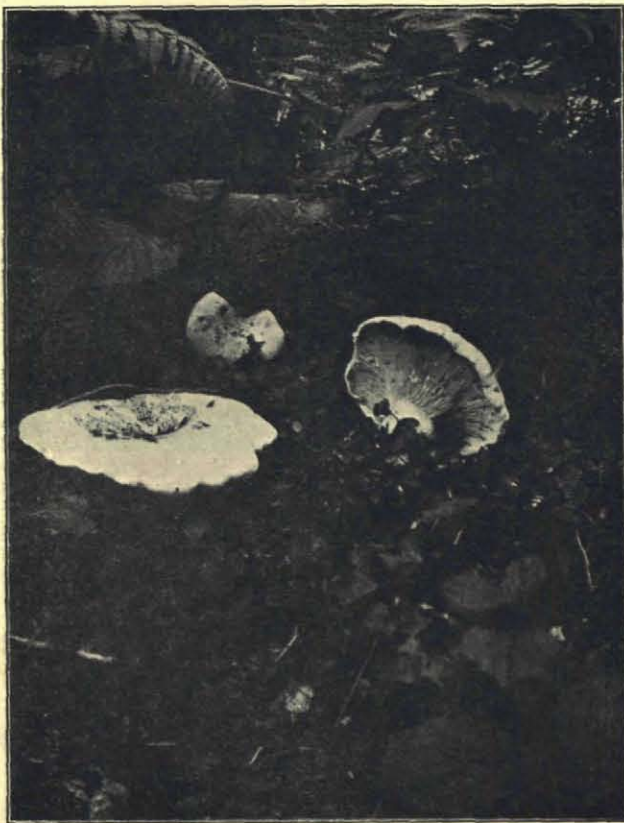
In den herfst is 't verderop, onder die beuken, die nu nestplaats bieden aan grooten lijster, klever en spreeuw, voor den mycoloog een lustoord. Naast de

Vervloeiende Inktzwammen.

gewone soorten zal hij hier o.a. geregeld *Boletus parasiticus*, *Cordiceps ophioglossoides*, *Cordiceps capitata*, *Sparassis crispa* vinden, en eet hij paddenstoelen, dan levert hem die laan menig maaltje *Coprinus comatus*.

In een goed beukenootjes-jaar wemelt 't hier van vinken en keepen, die zich ook wel eens zullen te goed doen aan wat voor de kippen op dat afgesloten terreintje bestemd was, net als de meezen, die blijkbaar van de maïskorrels het kiempje slechts hunner waardig achten.

Lactarius piperatus.

We vervolgen onzen weg. In de hoge eiken koeren de houtduiven; een groote lijster vliegt „schnarrend” weg, blijkbaar opgeschrikt door onze voetstappen in de droge bladeren. Een kuifmeesje zuivert de larikstakken, trouw bijgestaan door een paar zwartkopmeezen. In den grasrand van dit pad vinden we jaar in jaar uit de fraaie, tamelijk zeldzame *Boletus cavipes*, hier varierende van goudgeel tot koffiebruin.

Als de boschbessen rijp waren, verlieten we het pad stellig, maar nu stappen we maar voort, kruisen dan den Rondweg en bevinden ons in een somber, doodsch dennebosch, dat in den winter voedsel verschaft aan troepjes goudhaantjes en meezen, en 's zomers nestgelegenheid biedt aan meerkol en grooten lijster. Ondergroei is er haast niet. Toch heeft 't ook

zijn bekoring, al haalt 't niet in schoonheid bij een loofbosch, zooals 't volgende, den Haverkamp. Deels een moerassige wildernis van struiken, deels een vochtig bosch van hoogopgaande eiken met dichten ondergroei, met een droger loofbosch en een dennebosch één geheel vormend, biedt 't ontzaglijk veel en aan den wandelaar en aan den natuurliefhebber. De botanicus vindt hier groote plekken *Vinca minor*, *Primula*'s, *Sanicula* in talloze exemplaren, 't lieve heksenkruid, de boschwederik, met wier gouden sterretjes de bodem als bezaaid is, kornoelje. Heele plekken kleurt de boschanemoon met haar sneeuwig wit, en welige dotterbloem met haar glanzend goud.

De vogelliefhebber geniet hier van het lied van den nachtegaal, lijster, grooten lijster, merel, zwartkopgrasmusch, grasmusch, tjiftjaf, fitis, spreeuw, boompieper, mees en vink. 't Eentonige lokroepje van den goudvink, 't lachen van den groenen en 't kli-kli-kli van den bonten specht, die hier zijn roffel slaat; het geroep van den koekoek en 't eigenaardige geluid van den wielewaal treft hier zijn oor, en wie heel gelukkig is, kan er de nachtzwaluw opjagen. In den herfst en vooral in 't voorjaar beluistert hij hier kramsvogel en koperwiek.

Ook de mycoloog kan hier te gast gaan; noemen we van de minder algemeene paddenstoelen slechts de beide Cordiceps-soorten, Craterellus sinuosus, Lentiscus cochleatus, Lactarius piperatus, Onygena corvina en niet te vergeten Boletus versicolor en Telephora antiocephala.

En zoo een wandelingetje van een tien minuten den natuurvriend niet afschrikt, kan hij kennis maken met een prachtig plekje Zevenster (*Trientalis europaea*), met roodborsttapuit, blauwborst en sprinkhaanrietzanger, misschien met den kwartel.

H. J. HOGESLAG.

DE LEVENSDUUR DER PLANTEN IN VERBAND MET HET KLIMAAT EN DEN BODEM.

DE planten worden, wat den levensduur betreft, verdeeld in *eenmaal vrucht-dragende* planten (hapaxanthe of monocarpische planten) en in *vele malen vruchtdragende* planten (polykarpische planten). Gewoonlijk verdeelt men de eerste groep nog weder in éénjarige, tweejarige en veeljarige planten, al naar de geheele ontwikkeling van zaadontkieming tot vruchtvorming binnen één jaar, binnen twee jaren of binnen vele jaren afloopt, terwijl de plant daarna afsterft, doch in werkelijkheid moet men een veel grooter aantal gevallen onderscheiden.

Het kortst toch is de tijd van zaadontkieming tot vruchtvorming bij die planten-soorten, waarbij verschillende generaties elkaar in den tijd van één jaar opvolgen. Voorbeelden hiervan zijn de gewone muur (*Stellaria media*), het gewoon kruiskruid (*Senecio vulgaris*), de ruige veldkers (*Cardamine hirsuta*), de klimopeereprijs (*Veronica hederaefolia*) en het bingelkruid (*Mercurialis annua*).

Hierop volgt een groep, waarbij de ontkieming van het zaad plaats heeft in het voorjaar, als de warmtegraad voldoende is om het kiempje tot groei te brengen, terwijl de er uit ontstaande plant vruchten vormt vóór de zomerperiode is afgelopen. De dan neervallende zaden rusten nu eerst een tijdlang, want zij ontkiemen niet, al is de temperatuur er voor nog hoog genoeg, maar dit geschiedt eerst in het volgende voorjaar. Strikt genomen zijn ook bij deze groep nog weer verschillende gevallen te onderscheiden, want bij de eene soort doorloopt de plant hare geheele ontwikkeling in vrij wat korteren tijd dan bij de andere, hetzij dat het zaad der eene plant vroeger, bij een lagere temperatuur ontkiemt dan bij de andere of dat de eene plant sneller vruchten vormt dan de andere.